

ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ■ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ

ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਤਰਕ ਦਾ ਪਾਸਪੋਰਟ ਅਤੇ ਪੁਲੀਸ

ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਤਰਕ ਸੰਗਰੂਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਲਹਿਰਾਗਾਗਾ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਘਰ-ਘਰ ਜਾਣਿਆ ਨਾਂ ਹੈ। ਇਹ ਯਕੀਨ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਲਹਿਰਾਗਾਗਾ ਦਾ ਇਕ ਬੜਾ ਹੀ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਨਾਂ ਹੈ। ਸੱਠ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਇਸ ਬਜ਼ੁਰਗ ਨਾਲ ਲਹਿਰਾਗਾਗਾ ਦੀ ਹਰ ਇਕ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸਰਗਰਮੀ ਦਾ ਨਾਂ ਜੁੜਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਮਹੂਰੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਵੀ ਇਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਨਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਅਧਿਕਾਰ ਸਭਾ ਦੇ ਮੋਢੀ ਨਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੈ, ਲਹਿਰਾਗਾਗਾ ਤੋਂ ਬਕਾਇਦਗੀ ਨਾਲ ਨਿਕਲਦੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ 'ਦਸਤਕ' ਹੁਣ ਸ਼ਬਦ ਬਾਣ ਦਾ ਵੀ ਉਹ ਸੰਪਾਦਕ ਹੈ।

ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਸਥਿਤ ਪਾਸਪੋਰਟ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਚ ਉਹਨੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ। ਸਾਰੇ ਕਾਗਜ਼ ਮੁਕੰਮਲ ਸਨ ਪਰ ਪਾਸਪੋਰਟ ਨਾ ਮਿਲਿਆ। ਜਦੋਂ ਯਾਦ ਪੱਤਰ ਲਿਖੇ ਗਏ ਤਾਂ ਦੋ ਲਾਈਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਜਵਾਬ ਪਾਸਪੋਰਟ ਦਫ਼ਤਰ ਵੱਲੋਂ ਆਇਆ :

'ਪੁਲਸ ਨੇ ਰੀਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਤਰਕ ਨੂੰ ਉਹਦੀਆਂ ਦੇਸ਼ ਵਿਰੋਧੀ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਕਰਕੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ।'

ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਤਰਕ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਰੋਧੀ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਦੋ ਮੁਤਜ਼ਾਦ ਗੱਲਾਂ ਹਨ। ਜੇ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੋਧੀ/ਜਬਰ ਵਿਰੋਧੀ/ਪੱਕਾਸ਼ਾਹੀ ਵਿਰੋਧੀ/ਅਫਸਰਸ਼ਾਹੀ ਵਿਰੋਧੀ/ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਵਿਰੋਧੀ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੋਰ ਸੀ ਪਰ ਦੇਸ਼ ਵਿਰੋਧੀ ਲਿਖਿਆ ਜਾਣਾ ਇਹ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਪੁਲਸ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਹਰ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਰੋਧੀ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ ਧਰੋਹੀ ਹੈ ਜੋ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਹੱਕ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਪੁਲਸ ਦਾ ਇਕ ਸੀ ਆਈ ਡੀ. ਮਹਿਕਮਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ (ਹੁਣ ਵੀ ਹੈ)। ਉਹ ਹਰ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਦੀ ਡਾਇਰੀ ਜਾਂ ਫਾਈਲ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਦਾ ਸੀ ਜੋ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਸਰਗਰਮ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਰਾਜ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ 45 ਸਾਲ ਚੱਲਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਵੀ ਸੀ ਆਈ ਡੀ. ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਇਹ ਕੰਮ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਬੰਦਾ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਫਾਈਲ ਬਣਾਈ ਜਾਏ। ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਫਾਈਲ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਨਾਲ ਜੁੜਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਹੀ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪ ਪਹਿਲੇ ਭਾਵੇਂ ਭਾਖੜਾ ਨੰਗਲ ਪ੍ਰਜੈਕਟ ਅਤੇ ਫੇਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਕ ਗਜ਼ਟਿਡ ਅਫ਼ਸਰ ਸਾਂ, ਮੇਰੀ ਵੀ ਇਕ ਫਾਈਲ ਪੁਲਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਖੋਲ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ।

ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਹਟਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਉਹ ਵੀ ਇਸ ਫਾਈਲ ਦੀ ਹੀ ਬਦੌਲਤ ਸੀ। ਕਾਂਗਰਸ ਰਾਜ ਦੀ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਅਜ਼ਾਦਗੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 1977 ਵਿਚ ਟੁੱਟੀ ਤਾਂ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਪੁਲਸ ਹੋਰ ਕੁਝ ਬਦਲੇ ਜਾਂ ਨਾ ਬਦਲੇ ਪਰ ਇਹ ਰਵੱਈਆ ਜ਼ਰੂਰ ਬਦਲੇਗੀ ਕਿ ਹਾਕਮ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਣਾ ਦੇਸ਼ ਵਿਰੋਧੀ

ਹੋਣਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਪਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਤਰਕ ਦਾ ਕੇਸ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਰਵੱਈਏ ਵਿਚ ਕੋਈ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਹਰ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਜਾਂ ਡਿਸਟ ਨਿਜ਼ਾਮ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਉਹ ਦੇਸ਼ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ, ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵੇਲੇ ਦੀ ਪੁਲਸ ਦੀ ਜੋ ਪਹੁੰਚ ਸੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪਿਆ। 1977-99 ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਬਦਲ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਪੁਲਸ ਉੱਥੇ ਦੀ ਉੱਥੇ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਸਿਸਟਮ ਉੱਥੇ ਦਾ ਉੱਥੇ ਹੀ ਹੈ। ਪੁਲਸ ਸਿਰਫ਼ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਗੋਲੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਵੀ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਹੈ।

ਵੱਡੇ ਵਜ਼ੀਰ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਪੁਲਸ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਇਕ ਪ੍ਰੈੱਸ ਫੋਟੋਗਰਾਫ਼ਰ ਨੂੰ ਚਪੇੜ ਮਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹਦਾ ਕੈਮਰਾ ਖੋਹ ਸਕਦਾ ਹੈ। (ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਬਨਾਮ ਅਜੈ ਵਰਮਾ ਦੇਸ਼ ਸੇਵਕ) ਪੁਲਸ ਕੇਸ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਉਹ ਨਹੀਂ ਚਿੱਟੇ ਝੂਠ 'ਤੇ ਆਸਰਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਹਰ ਇਕ ਝੂਠ ਬੋਲ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਜ਼ਾਤੀ ਤਜਰਬੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਵੇਲੇ ਵੀ ਜਿਹੜਾ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਕੇਸ ਪਾਇਆ ਗਿਆ, ਉਹ ਕੇਸ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਖੇਮਕਰਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇਕ ਪੁਲ ਦੇ ਥੱਲੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲ ਉਡਾਉਣ ਦੀ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸਾਂ। ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਜਦੋਂ ਪਰਚਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਜੱਜ ਨੇ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦਿਆਂ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ 'ਭਲੇ ਲੋਕ, ਜੇ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ 'ਤੇ ਕੇਸ ਪਾਉਣਾ ਸੀ ਤਾਂ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵਿਰੁੱਧ ਕਿਸੇ ਨਾਟਕ ਦਾ ਕੇਸ ਪਾਉਣਾ ਸੀ। ਇਹ ਪੁਲ ਉਡਾਉਣ ਵਾਲੀ ਝੂਠੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਜਚਦੀ ਨਹੀਂ।' ਨੰਗਾ ਚਿੱਟਾ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਵਿਚ ਪੁਲਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ।

ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਤਰਕ ਬਾਰੇ ਵੀ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਝੂਠ ਹੋਰ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ। ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਵੱਡਾ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਅਤੇ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੇ ਝੂਠ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਹਾਕਮ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੰਗ ਦੇ ਹੋਣ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਪੁਲਸ ਇਕ ਵੱਡਾ ਹਥਿਆਰ ਹੈ। ਮਟਕਾ ਚੌਕ ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਝੱਟਕਾ ਚੌਕ ਕਰਕੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਇਆ।

ਪੁਲਸ ਸੁਧਾਰ ਦੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮੁੱਦਾ ਜੋ ਇਸ ਸੁਧਾਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿਆਸੀ ਕਾਰਕੁੰਨਾਂ ਉੱਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਫਾਈਲਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਬੰਦ ਹੋਵੇ। ਇਦਰਜੀਤ ਗੁਪਤ ਜੋ ਫੇਰ ਕਦੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਪਹਿਲਾ ਕੰਮ ਇਹ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਫਾਈਲਾਂ ਜੋ ਝੂਠ ਦੇ ਪਲੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਥਾਣਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਕੇ ਬਾਹਰ ਚੌਕਾਂ ਵਿਚ ਸਾੜ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ, ਇਹ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਤਰਕ ਬਨਾਮ ਪਾਸਪੋਰਟ ਬਨਾਮ ਪੁਲਸ ਦਾ ਇਹ ਕੇਸ ਜਮਹੂਰੀ ਲਹਿਰ ਲਈ ਇਕ ਚੁਣੌਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਚੁਣੌਤੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨੀ ਬਣਦੀ ਹੀ ਬਣਦੀ ਹੈ।